

De brand op de Meinweg in april 2020

A. Claassen & L. Reyrink, Grenspark MSN, Kapellerpoort 1, 6041 HZ Roermond, e-mail: info@grenspark-msn.nl

Op maandag 20 april 2020 brak brand uit in Nationaal Park De Meinweg in de gemeente Roerdalen. Door de voorafgaande zeer droge periode, de nog niet uitgelopen verdroogde vegetatie en de harde oostenwind kon de brand uitgroeien tot een grote natuur- en bosbrand. Pas op vrijdag 24 april was de brand geblust. De uiteindelijke brandvlakte is 217 ha groot, waarvan 0,3 ha is gelegen in het Duitse natuurgebied Lüsekamp und Boschbeekdal in de gemeente Niederkrüchten. Natuur- en bosbranden kunnen een grote impact hebben op de lokale bevolking, op de kwaliteit van de natuur en op recreatie en toerisme. Dit artikel beschrijft het verloop van de brand, de bestrijding en een evaluatie daarvan in het kader van het Risicobeheerplan Natuur- en Bosbrandpreventie Meinweg-Grenzwald.

KRONIEK

Op maandag 20 april ontvangt de meldkamer Limburg om 13.01 uur de melding van een brand op de Meinweg. Na een lange neerslagvrije periode is het zeer droog op de Meinweg. De vegetatie begint na de winter nog maar net uit te lopen en er heerst een sterke oostenwind van 8 tot 9 m/s, met af en toe windvlagen tot 14–15 m/s. Ook de dagen na de uitbraak van de brand blijft het droog en staat er een sterke wind, voornamelijk uit oostelijke richting (SCHUIJN, 2020). Satellietbeelden van het gebied op maandag 20 april om 12.50 uur laten nog geen spoor van vuur zien. Na de melding volgt om 13.07 uur de alarmering van de eerste eenheden van de brandweer, die een kwartier later ter plaatse zijn (SCHUIJN, 2020). In verband met de weersomstandigheden is de alarmering gebaseerd op “uitbreidingsfase hoog”. Ook aan de Duitse zijde van de grens ontvangt de meldkamer van de Kreis Viersen meerdere meldingen over rookontwikkeling op de Meinweg. Om 13.30 uur rukt daarop ook de brandweer van Niederkrüchten uit (HÖCKELS, 2020). Later volgen brandweerkorpsen uit Wassenberg en Wegberg. Het begin van de brand wordt gelokaliseerd op ongeveer twee meter naast de geasfalteerde Meinweg, 180 m ten noordoosten van de ingang

FIGUUR 1

Het arriveren van een van de eerste brandweerwagens bij de kleine parkeerplaats bij de Slenk waar de brand ontstond (rechts op de afbeelding) (foto: Peter Heuts).

Risicobeheerplan 2021-2025 Meinweg-Grenzwald

In de afgelopen jaren werd voor de Meinweg en het Duitse Grenzwald een risicobeheerplan opgesteld. Bij het maken van het risicobeheerplan Meinweg-Grenzwald namen ook van Duitse zijde vertegenwoordigers van terreinbeheerders, vrijwillige brandweerkorpsen en verschillende bosbeheerders deel.

De basis van een risicobeheerplan is een analyse van de risico's op een grote natuur- en bosbrand. Daartoe is door het Nederlandse Instituut voor Fysieke Veiligheid een programma voor het invoeren van verschillende parameters op uurhok-basis ontwikkeld. Deze parameters betreffen niet alleen gegevens over vegetatietypen (met meer of minder 'brandstof'), maar ook over reliëf, bereikbaarheid, aanwezigheid van bluswatervoorzieningen en aanrijtijden van de brandweer. Belangrijk is ook de aanwezigheid van bewoners, dagrecreanten en overnachtende gasten. Van de Nederlands-Duitse Meinweg is met name het centrum door de afwezigheid van bluswatervoorzieningen, de relatief geïsoleerde ligging en daardoor langere aanrijtijden geklasseerd als een gebied met een hoog tot zeer hoog risico (WERKGROEP RBP MEINWEG-GRENZWALD, 2020). Prioriteit voor de uitvoering van maatregelen voor brandpreventie betreft dan ook vooral dit gebied. Het resultaat van de risicoanalyse wordt gebruikt voor een gedetailleerde gebiedsanalyse. Daarbij wordt het gebied ingedeeld in brandcompartimenten. Bij een eventuele brand is de strategie te proberen de brand tot één brandcompartiment te beperken. De grenzen van een compartiment dienen enerzijds als brand-stoplijn [zie figuur] en anderzijds voor de bereikbaarheid van blusvoertuigen.

De brand-stoplijn die ten zuiden van de IJzeren Rijn met tanks werd aangelegd ter bestrijding van de brand. Deze is nu ingericht als een blijvende stoplijn, waarin ecologische waarden zoals stuifzandvegetaties worden ontwikkeld (foto: Ton Lenders).

Aan de compartimentsgrenzen worden dan ook eisen gesteld als een goede berijd- en bereikbaarheid en aan weerszijden een strook van 15 m met weinig of geen brandbare vegetatie (weinig brandstof). In de gebiedsanalyse worden ook ecologisch waardevolle gebieden gedefinieerd waar bij een eventuele brand geen blusvoertuigen ingezet mogen worden om de aanwezige natuurwaarden te behouden (WERKGROEP RBP MEINWEG-GRENZWALD, 2020).

In het kader van een INTERREG project (met als trekker Grenspark Maas-Swalm-Nette) werd aan de Nederlandse kant van de grens ten westen van de Effelder Waldsee een inneempunt gerealiseerd voor de opname van bluswater door een groot blusvoertuig. Tevens werd de reinwaterkelder van de voormalige drinkwaterwinning op de Meinweg omgebouwd tot bluswaterreservoir. Alle inspanningen konden helaas niet verhinderen dat de grote brand die in april 2020 uitbrak op de Nederlandse Meinweg pas na vier dagen onder controle was.

van de kleine parkeerplaats [figuur 1], net onder het Wolfsplateau (SCHUIJN, 2020). De exacte locatie is vastgesteld aan de hand van foto's die de melder maakte. De locatie wordt later door specialisten voor natuurbrandonderzoek bevestigd. Aan de hand van gemaakte foto's is de omvang van de brand ten tijde van de melding bepaald, deze bedraagt op dat moment ongeveer 10 m².

Mede door de sterke oostenwind breidt de brand zich daarna met hoge snelheid uit en slaat om 13.27 uur ter hoogte van de eerder genoemde parkeerplaats de Grote Herkenboscherbaan over. De uitbreidingsnelheid van de brand is op dat moment meer dan een kilometer per uur (bijna een meter per 3 seconden). De brandweer schaaft de brand dan op naar "zeer grote brand" (VAN DUIN *et al.*, 2020). In de late namiddag lijkt de brand geblust, maar rond 19.30 uur laait het vuur onverwacht weer op. Uit voorzorg worden vakantiepark Elfenmeer en manege Venhof ontruimd (VAN DUIN *et al.*, 2020). Vanaf dinsdagochtend, het is dan 21 april, worden de bluswerkzaamheden van de brandweren ondersteund door blushelikopters van de politie van de deelstaat Noordrijn-Westfalen en de Bondsrepubliek Duitsland (HÖCKELS, 2020). De inzet van Nederlandse blushelikopters kan pas later op gang komen omdat deze voor de brandbestrijding in de Deurnsche Peel waren ingezet, waar ongeveer tegelijkertijd ruim 700 ha bos en veen in vlammen opging (VAN DUIN *et al.*, 2020). De ongeveer 30 m brede brand-stoplijn die ter hoogte van de uitkijktoren bij de Waalsberg op dinsdag 21 april over een lengte van 200 m dwars op de windrichting is aangelegd blijkt het vuur niet te kunnen stoppen.

Omdat het vuur ook de IJzeren Rijn dreigt over te slaan wordt met inzet van speciale tanks van defensie ten zuiden van de IJzeren Rijn, nabij Venhof, een nieuwe stoplijn aangelegd van circa 250 m lengte en 40 m breedte [voor afbeelding, zie kader]. In deze strook wordt de vegetatie door de tanks compleet weggeschoven, zodat de ondergrond alleen nog maar uit zand bestaat. Uiteindelijk stopt de brand hier. Inmiddels dreigt door het draaien van de wind van oost naar zuid ook brandgevaar voor de noordelijker gelegen Duitse zijde van het dal van de Boschbeek. Hier wordt een 3 km lange stoplijn aangelegd om te voorkomen dat de brand zich uitbreidt naar de bossen met Grove dennen (*Pinus sylvestris*) ten noorden van het Boschbeekdal (HÖCKELS, 2020). Uiteindelijk bedraagt de verbrande oppervlakte aan de Duitse kant slechts 0,3 ha, direct langs de Boschbeek. Het dal van de Boschbeek heeft grotendeels als een natuurlijke stoplijn gefunctioneerd.

Dinsdagnmiddag lijkt de brand opnieuw onder controle, maar door een draaiende wind laait het vuur opnieuw weer zo sterk op dat besloten wordt na camping Elfenmeer en manege Venhof tevens de woonwijk Reewoude te ontruimen. De rookontwikkeling is 's avond dusdanig sterk dat tot evacuatie

van hele gemeente Herkenbosch besloten wordt (VAN DUIN *et al.*, 2020). Woensdag 22 april en donderdag 23 april wordt verder geblust, nu ook met ondersteuning van Chinook blushelikopters van defensie. Pas donderdag kort voor de middag kan het sein 'brand meester' worden gegeven. De dagen erna wordt het gebied nog verder gecontroleerd (onder andere met warmtebeeldcamera's) om ook de laatste gloeihaarden te ontdekken en die na te blussen [figuur 2].

EVALUATIE

Voor de bluswatervoorziening werd aan Nederlandse zijde gebruik gemaakt van een twee weken eerder gerealiseerd water-inneempunt ten westen van de Effelder Waldsee. Ook de Chinooks haalden water uit deze voormalige zand- en grindwinningsplas. In verband met de corona-pandemie waren er op dat moment geen recreanten rond de plas aanwezig. De Duitse brandweerkorpsen hadden voor de aanvoer van bluswater een leiding van brandslangen gelegd vanaf de Swalm. Net ten noorden van de grens bij Swalmen werd het water opgezogen en over een lengte van 7,5 km naar het Melickerven gepompt (HÖCKELS, 2020). Hier werd het bluswater opgenomen door de Duitse brandweerkorpsen en de Duitse blushelikopters [figuur 3]. De grensoverschrijdende samenwerking tussen de brandweerkorpsen verliep goed. Een voordeel was dat de leidinggevendenden aan weerszijden van de grens elkaar al kenden uit de grensoverschrijdende werkgroepen die gewerkt hadden aan het opstellen van het Risicobeheerplan Natuur- en Bosbrandpreventie Meinweg-Grenzwald [zie kader]. Communicatie in het veld tussen Nederlandse en Duitse brandweerkorpsen bleek als gevolg van de grotendeels ontbrekende dekking van het gebied door commerciële aanbieders van mobiele telecommunicatie echter nauwelijks mogelijk. Aan dit punt zal in de toekomst aandacht moeten worden besteed. Ondanks dat men nauwkeurig kon bepalen waar de brand was ontstaan, kon door de specialisten van de Nederlandse brandweer achteraf geen oorzaak worden vastgesteld. Uiteindelijk brandde 217 ha vooral vergraste heide en in mindere mate bos af (SCHUIJN,

2020). Het is een klein wonder dat de uitkijktoren op de Waalsberg niet door de brand werd aangetast.

Uiteindelijk heeft de brand veel nieuwe inzichten opgeleverd voor de bestrijding van natuur- en bosbranden en de grensoverschrijdende samenwerking. Voor de bestrijding van de brand op de Meinweg is ongekend veel personeel en materiaal ingezet. Alleen al aan Duitse zijde zijn meer dan 1.600 brandweermensen ingezet. Het is duidelijk dat verdere investeringen in natuur- en bosbrandpreventie nodig zijn. Zeker met het oog op mogelijk toenemende weersextremen als gevolg van klimaatverandering.

▲▲ FIGUUR 2

Behalve Nederlandse en Duitse brandweerkorpsen (a) hielpen ook medewerkers van Staatsbosbeheer (b) mee bij het nablussen van de brand (foto's: Peter Heuts).

▲ FIGUUR 3

Duitse blushelikopters schepten water uit het Melickerven om daarmee de eerste vuurhaarden te bestrijden. Dit water werd aangevoerd vanuit de Swalm (foto: Peter Heuts).

Summary

A FIRE AT THE MEINWEG NATIONAL PARK IN APRIL 2020

About 217 ha of forest and heathland was destroyed by a great fire at the Meinweg National Park at the end of April 2020. This article reports on the firefighting efforts over a period of three days (20–23 April) at the Herkenboscherheide heathland site. Several fire brigades from the Netherlands as well as Germany worked together to save valuable nature, and prevented the fire from reaching the village of Herkenbosch. A new cross-boundary firefighting plan will have to prevent similar disasters in the future.

Literatuur

DUIN, M. VAN, J. DOMROSE, E. BERGER & R. VAN DEN DIK-KENBERG, 2020. Natuurbrand in De Meinweg en de evacuatie van Herkenbosch: Een evaluatie in opdracht van Veiligheidsregio Limburg-Noord. Instituut Fysieke Veiligheid, Arnhem.

HÖCKELS, R., 2020. Einsatzbericht Wald- und Vegetationsbrand „De Meinweg“. Landrat des Kreises Viersen, Viersen.

SCHUIJN, M., 2020. Natuurbrandonderzoek De Meinweg Herkenbosch 29 en 30 mei 2020. Brandweer

Nederland, Arnhem.

WERKGROEP RBP MEINWEG-GRENZWALD, 2020. Risicobeheerplan 2021-2025 natuur- en bosbrand Meinweg-Grenzwald. Grenspark Maas-Swalm-Nette, Roermond.

NATUURHISTORISCH GENOOTSCHAP in LIMBURG

Colofon

DAGELIJKS BESTUUR

Frank Oelmeijer (voorzitter), Alfred Paarlberg
(penningmeester), Ben Mattheij & Math de Ponti.

ALGEMEEN BESTUUR

Wilfred Alblas, Toon van Baal, Marian Baars,
Jan-Joost Bakhuizen, Susanne Hanssen, Wouter Jansen,
Stef Keulen, Pieter Puts, Aidan Williams & Linda Wortel.

KANTOOR

Olaf Op den Kamp, Jeanne Cuypers &
Martine Lemmens.

ADRES

Kapellerpoort 1, 6041 HZ Roermond,
tel. 0475-386470 (kantoor@nhgl.nl).
www.nhgl.nl.

LIDMAATSCHAP

€ 38,00 per jaar. Leden t/m 23 jaar € 17,50; bedrijven,
verenigingen, instellingen e.d. € 120,00.
Okjen Weinreich (leden@nhgl.nl).
IBAN: NL73RABO0159023742, BIC: RABONL2U.

BESTELLINGEN/PUBLICATIEBUREAU

Publicaties zijn te bestellen bij het publicatiebureau,
Marja Lenders (publicaties@nhgl.nl).
Losse nummers € 4,-; leden € 3,50 (incl. porto),
themanummers € 7,-.
IBAN: NL31INGB0000429851, BIC: INGBNL2A.

NATUURHISTORISCH M A A N D B L A D

REDACTIE Olaf Op den Kamp (hoofdredacteur), Philip
Bossenbroek, Henk Heijligers, Jan Hermans, Ton
Lenders, Gerard Majoor (eindredactie), Guido Verschoor,
Raymond Pahlplatz & Marc Poeth (redactie-assistent)
(redactie@nhgl.nl).

RICHTLIJNEN VOOR KOPIJ-INZENDING

Diegenen die kopij willen inzenden, dienen zich te
houden aan de richtlijnen voor kopij-inzending. Deze
kunnen worden aangevraagd bij de redactie of zijn te
bekijken op www.nhgl.nl.

LAY-OUT & OPMAAK Van de Manakker,
Grafische communicatie, Maastricht
(mvandemanakker@xs4all.nl).

EDITING SUMMARIES Jan Klerkx, Maastricht.

DRUK Grafagroep Zuid, Swalmen.

Copyright. Auteursrecht voorbehouden. Overname
slechts toegestaan na voorafgaande schriftelijke
toestemming van de redactie.

ISSN 0028-1107

provincie limburg

KRINGEN

KRING HEERLEN

Olaf Op den Kamp (kringheerlen@nhgl.nl).

KRING MAASTRICHT

Bert Op den Camp (kringmaastricht@nhgl.nl).

KRING ROERMOND

Math de Ponti (kringroermond@nhgl.nl).

KRING VENLO

Peter Eenshuistra (kringvenlo@nhgl.nl).

KRING VENRAY

Patrick Palmen (kringvenray@nhgl.nl).

STUDIEGROEPEN

FOTOSTUDIEGROEP

Bert Morelissen (fotostudiegroep@nhgl.nl).

HERPETOLOGISCHE STUDIEGROEP

Pieter Puts (herpetostudiegroep@nhgl.nl).

LIBELLENSTUDIEGROEP

Jan Hermans (libellenstudiegroep@nhgl.nl).

MOLLUSKEN STUDIEGROEP LIMBURG

Stef Keulen (molluskenstudiegroep@nhgl.nl).

MOSSENSTUDIEGROEP

Paul Spreuwenberg (mossenstudiegroep@nhgl.nl).

PADDENSTOELENSTUDIEGROEP

Henk Henczyk (paddenstoelenstudiegroep@nhgl.nl).

PLANTENSTUDIEGROEP

Olaf Op den Kamp (plantenstudiegroep@nhgl.nl).

PLANTENWERKGROEP WEERT

Jacques Verspagen
(plantenwerkgroepweert@nhgl.nl).

SPRINKHANENSTUDIEGROEP

Harry van Buggenum
(sprinkhanenstudiegroep@nhgl.nl).

STUDIEGROEP EPHEMEROPTERA, PLECOPTERA EN TRICHOPTERA

Harry Tolcamp (ept@nhgl.nl).

STUDIEGROEP ONDERAARDSE KALKSTEENGROEVEN

Rob Visser (secretariaat@sok.nl).

VISSENWERKGROEP

Victor van Schaik (vissenstudiegroep@nhgl.nl).

VLINDERSTUDIEGROEP

Mark de Mooij (vlinderstudiegroep@nhgl.nl).

VOGELSTUDIEGROEP

Nicky Hulsbosch (vogelstudiegroep@nhgl.nl).

WANTSENSTUDIEGROEP LIMBURG

Martine Lemmens (wantsen@nhgl.nl).

WERKGROEP DRIESTRUIK

Wouter Jansen (werkgroepdriestruik@nhgl.nl).

ZOOGDIERENSTUDIEGROEP

Aegidia van Grinsven
(zoogdierenstudiegroep@nhgl.nl).

STICHTINGEN

STICHTING NATUURPUBLICATIES LIMBURG

Uitgever van publicaties, boeken en rapporten (snl@nhgl.nl).

STICHTING DE LIERELEI

Projectbureau voor onderzoek van natuur en landschap in
Limburg (lierelei@nhgl.nl).

STICHTING IR. D.C. VAN SCHAÏK

Stichting voor het beheer van onderaardse kalksteengroeven
in Limburg. Postbus 2235, 6201 HA Maastricht
(vanschaikestichting@nhgl.nl).

STICHTING NATUURBANK LIMBURG

Stichting voor het beheer van waarnemingen van het NHGL
(natuurbank@nhgl.nl).

